

Paradijs bij de poolcirkel

Antarctica | Anno 2018

Zondag 28 januari | Lemairekanaal – Vernadski Station – Port Charcot 1

Maandag 29 januari | Paradise Bay – Wilhelminabaai – Enterprise Island..... 20

Zondag 28 januari | Lemairekanaal – Vernadski Station – Port Charcot

Heel even worden we uit onze slaap gerukt. Dat moet omstreeks zes uur zijn. De Sea Spirit blijkt de Andvordbaai uit te varen. Dat betekent dat de kampeerders die de nacht in Neko Harbour op continentaal Antarctica doorgebracht hebben, weer aan boord zijn.

Nog nooit is de Sea Spirit door het Lemairekanaal |

Straks zullen we hun verhalen horen. Hoe het een beetje geregend heeft vannacht. Hoe ze te midden van de ezelspinguïns geslapen hebben – klank en geur inbegrepen. En vooral hoe een plotse windstoot, nog voor ze de kans kregen zich te installeren, een stapel schuimrubberen matjes het water op geblazen heeft. De zodiacs

moesten teruggeroepen worden om al het materiaal opnieuw te verzamelen.

In de namiddag staat een landing op Galindez Island op het programma, één van de Argentijnse eilanden. Daar bevindt zich het Oekraïense onderzoeksstation Vernadski. Maar deze landing is nog onder voorbehoud – wind, ijs en weersomstandigheden kunnen stokken in de wielen steken, lezen we in het dagprogramma op ons scherm.

Oorspronkelijk was Vernadski een Britse basis onder de naam Faraday. In 1996 zouden de Britten haar voor de symbolische som van één pond aan Oekraïne overgedragen hebben. Het geldstuk waarmee die transactie beklonken werd, zou

ter plaatse in het houten barmeubel ingewerkt zijn. Zo willen wij ook wel koopjes doen – na de koop het geld terug in eigen zak steken.

Vanuit ons standpunt gezien lijkt er geen doorkomen aan. Maar kapitein Oleg heeft zijn besluit genomen

---

Maar eerst moeten we het Lemairekanaal zien te passeren. Of we daarin zullen slagen, is nog maar de vraag. Want kapitein Oleg weet niet eens of het kanaal ijsvrij is. Alles hangt van de weersomstandigheden af en van de mate waarin de wind het ijs opgestuwd heeft, heeft expeditieleider Jonathan ons gisteravond voorgehouden. Voor de Sea

Ijsbergen in het Lemairekanaal

Spirit is dit het derde seizoen in Antarctica, maar nog nooit is het schip door het Lemairekanaal gevaren.

Een dichte bewolking hangt laag boven het grauwe water. Er valt een beetje natte sneeuw uit de lucht. Gespannen staan we vanaf kwart voor elf op de voorplecht. In de gierende wind kijken we toe of en hoe de Sea Spirit het Lemairekanaal binnenvaart. *Kodak Gap*, zo noemen ze de gigantische kloof ook wel eens, want bij fotografen is ze razend populair.

Ijsschotsen en ijsbergen, groot en klein, drijven in het kanaal alsof ze zich nergens anders beter thuis voelen. De hamvraag is in welke

mate ze door de wind op een hoopje gestuwd zijn. Vanuit ons standpunt gezien lijkt er geen doorkomen aan.

Maar kapitein Oleg heeft zijn besluit genomen. Vastberaden zoekt de Sea Spirit zich een weg, traag tussen de hindernissen door slalommend. Even lijken twee grote ijsbergen samen een finale hindernis te vormen, maar ook daar vindt de Sea Spirit vlotjes zijn weg.

En wij maar kijken. Het schouwspel is adembenemend. Elf kilometer lang is deze lokale schoonheid, en anderhalve kilometer breed. Rechts rijzen de klippen van Booth Island steil omhoog, zeshonderd tot duizend meter boven zeeniveau. Links, op de continentale

kust, gaat het er iets minder steil aan toe. Al reiken ook die bergtoppen toch nog altijd duizend meter hoog. Maar hier zijn het vooral de sneeuwpartijen en de gletsjermassa's die tot de verbeelding spreken.

---

*Een wonderlijke wereld vol ijsbergen
openbaart zich nu voor onze ogen.
Het lijkt wel alsof een goddelijke
hand er kwistig mee gemorst heeft*

Net geen uur later wijken de wanden van de kloof wijd uiteen en varen we de brede Straat Penola in. Een wonderlijke wereld vol ijsbergen openbaart zich nu voor onze ogen. Het lijkt wel alsof een goddelijke hand er kwistig mee gemorst heeft. Alle mogelijke vormen

Lemairekanaal – Zuidelijk uiteinde

Straat Penola - Ijsbergen

Op weg naar Winter Island

hebben ze. Eentje rijst zelfs als een scherpe piek boven het water uit, het lijkt wel een Vrijheidsbeeld in ijs. Ter hoogte van de waterlijn kleuren ze meestal azuurblauw – tropische accentjes in een ijswoestijn.

Omstreeks drie uur trekken we er met de zodiacs op uit. Waterdichte kledij en zwemvest zijn belangrijk, beklemtoont Bettina ten overvloede via de intercom. Want er staat ons een *bumpy ride* te wachten, voegt ze eraan toe. Dat klopt, er staat wat wind, de zee ligt er een beetje ruw bij. Maar zo heftig als gisteren in [Port Lockroy](#) met windsnelheden tot 90 km/u wordt het niet.

Over glibberige rotsen waden we op [Winter Island](#) aan land. Zijn naam dankt het eiland

Winter Island

aan een Britse expeditie die hier in 1935-1936 overwinterde. Een korte voettocht door de sneeuw wordt het, dwars over het vlakke, relatief kleine eiland, amper een kilometer in doormeter.

Voor het eerst bekruipt ons een heel klein beetje dat poolreizigersgevoel

---

Aan alle kanten door sneeuw en ijs omgeven, zover we kijken kunnen, bekruipt ons voor het eerst een heel klein beetje dat poolreizigersgevoel. Dat gevoel dat je in deze schier eindeloze ijswoestijn op je nietige zelf aangewezen bent en dat je het op eigen kracht moet zien te redden. Ondertussen is het genieten van de wondermooie vergezichten.

Stella Creek

Winter Island

Stella Creek – Krabbeneters

Stella Creek – Wordie House

Wordie House – Kook en slaapruijnte

'British Crown Land'

Leef en slaapruijnte

Lang duurt de pret niet, want het eiland is niet zo groot. Van op een heuvelkam kijken we nu op [Stella Creek](#) neer. Enkele krabbeneters liggen er op ijsschotsen te suffen. Op een kale plek aan de waterkant groeit zowaar mos. Een bescheiden houten bord, wellicht bijna een eeuw oud, windt er geen doekjes om – dit is *British Crown Land*. Zulke aanspraken zijn sedert het Antarctisch Verdrag in principe verleden tijd.

In 1935 stond hier al een hut, maar in 1947 bleek die spoorloos verdwenen te zijn

---

Maar het is [Wordie House](#) dat meteen onze aandacht trekt. In 1935 stond hier al een hut, maar in 1947 bleek die spoorloos verdwenen te zijn. Vrijwel zeker had de tsunami van 2 april 1946 daar korte metten mee gemaakt. De Britten hebben dan maar een nieuwe hut

Galindez Island – Akademik Vernadsky

opgetrokken met materiaal dat ze onder andere in Port Lockroy zijn gaan lenen. Aanvankelijk was deze Base F niet meer dan een keuken en een slaapruijnte waar vier tot vijf mannen zich maandenlang moesten ophouden. Pas in 1951 kwam daar een kantoortje bij, een opslagruimte, een loodsje voor de generator en warempel een toilet.

Vandaag staat die hut er nog steeds, zij het dat ze sedert 1954 niet meer in gebruik is. Toen zijn de activiteiten immers naar de nieuwe, grotere basis Faraday op het naburige [Galindez Island](#) overgeheveld. Wordie House is een museum nu, met een vijfhonderdtal artefacten – van kachels tot typemachines, van boeken tot bordspelen, van kookpotten tot gereedschappen. Alleen Marilyn Monroe en haar kornuiten ontbreken zedig op het appel.

Via Stella Creek gaat het nu per zodiac naar het Oekraïense onderzoeksstation op Galindez Island. Met een brede grijns staat Sasja ons op te wachten bij Akademik Vernadsky Station zoals de basis officieel heet. En met veel enthousiasme zal hij ons door het hoofdgebouw rondleiden, het voormalige Coronation House. Maar eerst moeten onze laarzen uit, want het zijn propere jongens, deze Oekraïners.

---

*Maar eerst moeten onze laarzen uit,
want het zijn propere jongens, deze
Oekraïners*

Op kousenvoeten drentelen we door de lange, rechte gang en werpen hier en daar een blik in een onderzoeksruimte, terwijl Sasja ons over het leven op de basis onderhoudt. Het hele jaar door wonen en werken

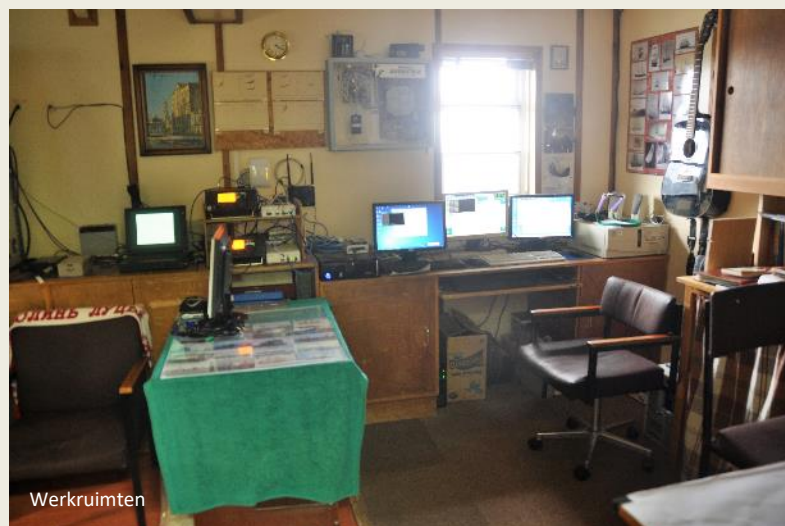

ze hier, legt hij uit, ook tijdens de lange poolwinter. Met z'n twaalven, uitsluitend mannen. Iets naar het noorden, in Port Lockroy, is er een basis met uitsluitend vrouwen, fluis-teren we hem stilletjes toe. Maar dat wist hij al, zo blijkt.

In de jaren negentig gingen de Britten bezuigen op hun zuidpoolbasissen. Onder meer Faraday Base wilden ze in de etalage zetten. Maar wie koopt er nu in hemelsnaam een zuidpoolbasis?

De oplossing kwam uit onverwachte hoek. Ook de Sovjet-Unie baatte op Antarctica een aantal basissen uit. Daar waren nogal wat Oekraïners aan de slag. Na de implosie van de USSR in 1991 waren die plots persona non grata op de Russische bases. Maar waar konden ze nog terecht?

Oekraïne en het Verenigd Koninkrijk hadden

Orthodoxe kapel

al gauw een vergelijk. De Britten droegen Faraday Base aan Oekraïne over, maar de Oekraïners zouden voor de uitrusting en de apparatuur betalen. Bovendien zouden ze de Britten tien jaar lang meetgegevens blijven bezorgen. Dat de Britten de basis voor één pond verkocht zouden hebben, verwijst Sasja resoluut naar het rijk der fabelen.

Tegenwoordig is de basis naar Vladimir Vernadski vernoemd. In het westen mag dat een nobele onbekende zijn, in Rusland plaatsen ze hem op hetzelfde niveau als Darwin en

Pub met barmeubel

Mendel. Eén van de grondleggers is het van gevorderde vakgebieden zoals de geochemie, de radiogeologie en de biogeochemie.

Niet meer dan eenmaal per jaar komen ze het Vernadski-station vanuit Oekraïne bevoorraden, onder meer met voedsel en honderd ton stookolie. Een voedselvoorraad van een jaar oud, we proberen ons voor te stellen

hoe lekker dat wel moet zijn.

Toch is het hier geregeld feest, glundert Sasja. Amper een maand geleden, op 21 december, hebben ze het midzomerfeest gevierd. Dat doen ze door allerlei competities tussen de verschillende bases te organiseren.

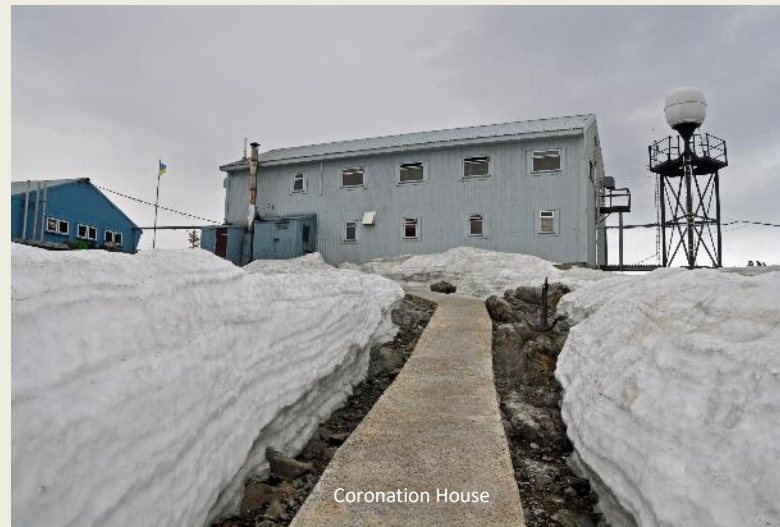
Maar ook vandaag is het eigenlijk feest. Want precies 198 jaar

Wegwijzer

geleden werd Antarctica voor het eerst waargenomen – door een Rus, uiteraard. Al was Fabian von Bellingshausen strikt genomen geen Rus, maar een Duitser in dienst van de tsaar en besepte hij zelf niet eens wat hij tussen de sneeuwvlokken door met zijn verrekijker aan het bekijken was.

Dat de Britten de basis voor één pond verkocht zouden hebben, verwijst Sasja resoluut naar het rijk der fabelen

Toch raakt Sasja hier een teer punt aan. Dat Antarctica in 1820 voor het eerst waargenomen is, daar is iedereen het over eens. Maar als je het de Britten vraagt, zag von Bellingshausen enkel de rand van de ijskap, niet het vasteland zelf. Zij zijn ervan overtuigd dat het een Brit was die continentaal Antarctica ontdekte, meer bepaald Edward Bransfield. Hij ontdekte Trinity Land, het noordelijke uiteinde van het Antarctisch Schiereiland. En wel op 30 januari – nauwelijks enkele dagen na von Bellingshausen. Maar ook de Amerikanen laten zich gelden, want hun landgenoot Palmer ging in datzelfde jaar als eerste in Deception Island voor anker en kreeg er het Antarctisch schiereiland in het vizier, zij het pas op 16 november.

Hartje winter is het hier overdag slechts drie uur licht, zet Sasja zijn verhaal voort. Werken mag je hier enkel als je vooraf grondig medisch en psychologisch getest bent. Van alle

wetenschappelijke stations op Antarctica is Vernadski één van de langste in functie. Hier en daar bekruipt ons het gevoel dat dat ook geldt voor sommige apparatuur die ze hier gebruiken.

Metingen over langere termijn, daar weten ze hier alles van. Sinds 1947 stijgt de gemiddelde buitentemperatuur elke tien jaar met 0,6 °C, zo blijkt.

Ook de ozonconcentratie is permanent aan de orde. Maar de commotie van de jaren tachtig, toen de ontdekking van het fameuze gat in de ozonlaag opgeld maakte, is alweer gaan liggen. Tegenwoordig is de ozonconcentratie weer vrij normaal. Een natuurlijke schommeling over een periode van meer dan een halve eeuw noemt Sasja dit. En de cfk's dan, die indertijd zo dringend gebannen moesten worden? Hebben die dan niets bij-

gedragen? Sasja haalt de schouders op. Menselijke activiteit telt voor slechts 8 % in de schommelingen mee, stelt hij.

Langs de houten trap klimmen we naar de eerste verdieping. Daar treffen we de keuken, de eetzaal en de ontspanningsruimte aan. En vooral de pub, wereldberoemd in Antarctica en belendende percelen.

Een pub zonder eigen distillaat is maar het halve werk, moeten de Oekraïners gedacht hebben

---

Die faam dankt ze onder meer aan de imposante houten toog, een erfenis van de Britten. Een nieuwe pier, daarvoor was het hout eigenlijk bestemd. Maar dat zagen ze hier niet zitten. Ze maakten er een juweeltje van een toog van. Uiteindelijk zou hun die frivoliteit hun job kosten. Nogal wrang, als je bedenkt dat het meubel sedertdien tot het pronkstuk van de basis uitgegroeid is. En inderdaad, in het tafelblad tussen de tapkranen is een geldstuk van één pond ingewerkt.

Een pub zonder eigen distillaat is maar het halve werk, moeten de Oekraïners gedacht

hebben. Dus gingen ze hun eigen artisanale wodka produceren – *gorilka* noemen ze dat in het Oekraïens. Het brouwsel is ook al tot een plaatselijke attractie uitgegroeid. Het smaakt pittig – hebben wij van horen zeggen. Kortom, wat het postkantoor is voor Port Lockroy, is deze pub voor het Vernadskistation – een aantrekkingspool voor pooltoeristen.

Voor het eerst merken we zelfs bemanningsleden van de Sea Spirit aan wal op. Voor hen is dit een buitenkans, het is immers de eerste keer dat het schip in deze wateren opdaagt.

Buiten wijst Sasja tussen de honderden ezelspinguïns zowaar een koningspinguïn aan. Een week geleden dook hij plots uit het niets op. Sedertdien staat hij daar, roerloos. Normaal ontmoet je koningspinguïns enkel op subantarctische eilanden zoals Zuid-Georgia en de Falklandeilanden. Dat is hier minstens 1 500 km vandaan. Deze knaap is dus geen klein beetje verloren gelopen.

Maar voor ons is dit al onze tweede meevaler – na onze onverwachte ontmoeting met een verdwaalde macaronipinguïn op Half Moon Island vorige donderdag. Want met

zijn lengte van negentig centimeter is de koningspinguïn één der grootste pinguïnsoorten. Alleen de keizerspinguïn kan op hem neerkijken. Met zijn hals- en borstvlekken is het bovendien de kleurrijkste pinguïn. Al vallen die vlekken in dit geval een beetje bleekjes uit.

Nesten maken ze niet, in tegenstelling tot de borstelstaartpinguïns

---

Maar wat zowel de koningspinguïn als de keizerspinguïn bijzonder maakt, is hun broedwijze. Nesten maken ze niet, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de borstelstaartpinguïns. Wel broeden ze in kolonies, maar telkens leggen ze slechts één ei. Dat broeden ze dan op

hun poten uit, met een dikke huidplooi als een soort theemuts eroverheen.

Gemiddeld leggen ze twee eieren in drie jaar. In een kolonie koningspinguïns kan je dus op elk moment van het jaar alle mogelijke fasen van de broedcyclus waarnemen. Maar daar zal onze eenzame knaap niet meer aan toe komen. Een gezinnetje stichten, daar hoeft hij niet meer op te hopen.

Zes uur is het al wanneer we naar de Sea Spirit terugkeren. Die licht meteen het anker. Niet zonder er eerst nog een zodiac op uit te sturen om een kratje bier op Vernadski af te leveren – het tweede meest gegeerde bij de eenzame mannen van het onderzoeksstation.

Dat was het dan, het meest zuidelijke punt van onze cruise, op 65° 15' zuiderbreedte. Nog ruim driehonderd kilometer zijn we van de poolcirkel verwijderd. Plekken zoals Oulu in Finland, Reykjavik in IJsland en Fairbanks in Alaska bevinden zich op een vergelijkbare afstand van de pool. Toch is het klimaat daar bij verre niet te vergelijken met wat zich hier afspeelt. Dat het vooral de westenwinddrift is die daar debet aan is, herinneren we ons van Jonathans uiteenzetting.

---

*Wat Adrien de Gerlache is voor de Belgen,
is Jean-Baptiste Charcot voor de Fransen.*

Intussen heeft de Sea Spirit rechtsomkeer gemaakt en stevent hij in noordelijke richting

op het Lemairekanaal af. En zijn wij het restaurant ingedoken voor een vroegtijdig avondmaal. Want het programma is omgegooid. De weergoden zijn ons gunstig gezind. Een landing op Port Charcot, zowat halfweg in het kanaal, lijkt haalbaar. Daar zullen we kennis kunnen maken met Adéliepinguïns – onze zesde pinguïnsoort.

Wat Adrien de Gerlache is voor de Belgen, is Jean-Baptiste Charcot voor de Fransen. Tweemaal voer hij naar de zuidpool af om er te overwinteren, in 1904 met de *Le Français*, in 1908 met de *Pourquoi Pas?* Tweeduizend kilometer kust en vele eilanden bracht hij in kaart. Hij hield er een schat aan informatie en een echtscheiding aan over.

Pinguïnkolonie van Port Charcot

Ezelspinguïns van Port Charcot met Mount Lacroix in de achtergrond

Port Charcot is de plek waar hij in 1904 overwinterde. Een baai met een doormeter van ongeveer drie kilometer is dat, op het noordelijke uiteinde van Booth Island. Even voor acht gaan we er voor anker.

Nauwelijks tien minuten later vaart de eerste zodiac uit. Door de sneeuw klimmen we naar de pinguïnkolonies op de kale rotsen. Vanuit het westen giert de wind onophoudelijk en snoeihard over de rotsen. Je moet goed opletten om niet van je sokken geblazen te worden.

Snoeihard giert de wind over de rotsen. Je moet goed opletten om niet van je sokken geblazen te worden

---

Kuiken voederen

Ruim zeshonderd meter hoog rijzen rechts in de verte de toppen van Mount Lacroix op. In de baai van Port Charcot krioelt het van de ijsbergen, in de meest spectaculaire vormen en kleuren. Her en der ontsieren groene en rossige vlekken de maagdelijk witte sneeuw. Algen zijn dat, die zich op een laagje cryoco niet genesteld hebben, herinneren we ons van Vadims exposé.

Met honderden zijn ze, de pinguïns die hier zitten te broeden. Met een beetje fantasie lijkt het alsof ze met ingetrokken schouders en dichtgeknepen ogen het gure weer trotseren. Vaak stulpen van onder hun buik twee bolletjes donshaar uit – kuikens die daar beschutting zoeken tegen de ijzige kou.

Soms zijn die kuikentjes piepjong en dus erg laat in het seizoen geboren. Te laat eigenlijk, constateert ornitholoog Ab, waarschijnlijk halen ze het niet.

Elders waakt een moeder over kuikens die al wat groter zijn en uitstekende overlevingskansen hebben. Niets aan de hand, zou je zeggen, maar dat is maar schijn. Het probleem waar zij mee wordt geconfronteerd, is van heel andere aard. Een pinguïnkoppeltje is gezellig komen aanwaggelen. Kennelijk hebben ze nest noch kuikens en willen ze daar, gedreven door hun instinct, vooralsnog aan beginnen – niet gehinderd door het besef dat het daar veel te laat voor is.

Schaamteloos begint het mannetje steentje voor steentje weg te pikken van het nest van

Steentje-pik bij de buren

de moeder terwijl die er op zit. Woest krijsend haalt ze naar haar belager uit, driftig met haar bek heen en weer zwiepend. Veel indruk maakt dat niet, want zolang ze op haar nest blijft zitten, kan ze het parasiterende mannetje niet raken. Meer nog, diens wijfje begint nu gezellig mee te doen en ook steentjes over te hevelen.

Schaamteloos begint het mannetje steentje voor steentje weg te pikken van het nest van de moeder

---

Dramatisch noemt Ab het gebeuren niet. De steentjes fungeren immers hoofdzakelijk als filtersysteem om regenwater en sneeuw snel af te voeren. Zo is er minder gevaar dat de eieren of de prille kuikens snel afkoelen.

Maar in dit geval zijn de kuikens al bijna vol-groeid. Voor hen vormt een dergelijke aan-tasting van het nest geen echte bedreiging meer. Wel zullen de ouders dit nest het vol-gende seizoen niet zonder meer opnieuw kunnen gebruiken. En, wie weet, houdt het wijfje aan haar lotgevallen een trauma over?

Ondertussen is ons duidelijk geworden dat er geen Adéliepinguïns op het appel zullen ver-schijnen. Het is hier immers alles ezelspin-guïn wat de klok slaat, op een verwaalde stormbandpinguïn na.

Dat er nergens een Adéliepinguïn valt te be-speuren, zou wel eens met de klimaatopwar-ming te maken kunnen hebben, vermoedt

Ab. Het zeewater is wat warmer, net vol-doende om ezelspinguïns te motiveren om een beetje naar het zuiden op te schuiven en daar de Adéliepinguïns te verdringen. In de pikorde staan ezelspinguïns immers op de derde plaats, na de keizerspinguïns en de ko-ningspinguïns. Voor Adéliepinguïns is dat niet meteen een probleem. Van alle pinguïns – de keizerspinguïns uitgezonderd – houden zij zich immers het dichtst bij de pool op.

Tot we plots een Adéliepinguïn spotten. Een-tje maar, en dan nog plat op zijn buik, een heel eind hiervandaan. Veel meer dan een zwarte vlek in de witte sneeuw kunnen we daar niet uit opmaken.

En toch. Net hebben we alle hoop opgege-ven, of hij staat daar doodgemoedereerd bin-nen handbereik – een solitaire Adéliepinguïn. Alsof onze teleurstelling hem niet ontgaan is en hij dan maar in de buurt van de zodiacs als excuuspinguïn postgevat heeft.

Hij lijkt het niet te beseffen, maar indertijd heeft zijn soort model gestaan voor Tux, het pinguïnfiguurtje dat het tot logo van het opensourcebesturingssysteem Linux schop-te. Al kloppen de gele bek en de gele poten van die mascotte helemaal niet met het ori-gineel. Want andere kleuren dan wit en zwart kent een Adéliepinguïn niet – het lijkt wel alsof voor ons een heertje in wit hemd en zwarte smoking staat.

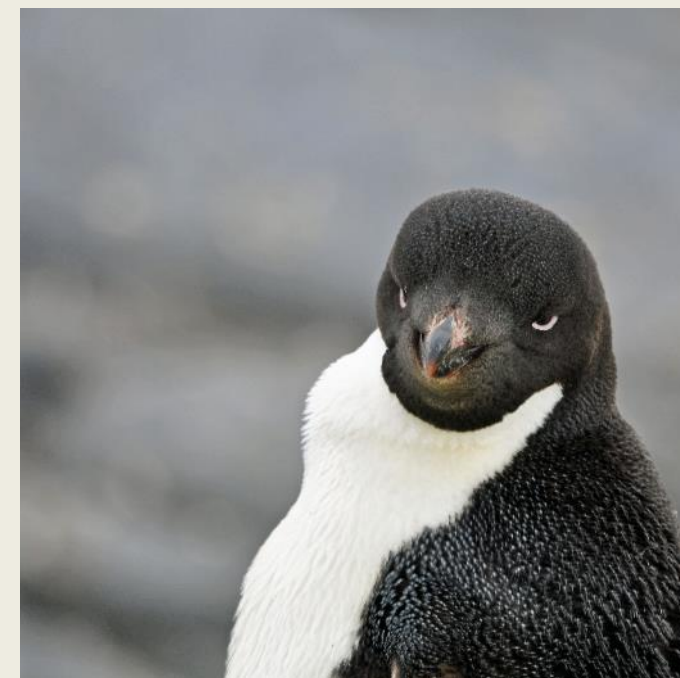
---

*Adéliepinguïns zijn monogaam,
maar ze overdrijven daar niet in*

Hun vreemde naam danken ze aan de vrouw van de Franse ontdekkingsreiziger Jules Dumont d'Urville. Net zoals hun neefjes de stormbandpinguïns en de ezelspinguïns be-horen de Adéliepinguïns tot het geslacht der borstelstaartpinguïns. Ze maken dus ook nes-ten van steentjes, zijn monogaam – maar ze overdrijven daar niet in – en proberen eens per jaar twee eieren tot zelfstandige pinguïns te laten uitgroeien.

Jonathan heeft ons niet naar de pinguïns ver-gezeld. En daar had hij een goede reden voor.

Want boven op een nabijgelegen heuvel bevindt zich een *cairn*, een steenmannetje, ter nagedachtenis aan Jean-Baptiste Charcot, die in de baai aan de voet van die heuvel overwinterde. Als rechtgeaarde Fransman is dat voor Jonathan *the place to be*, temeer daar het ook voor hem de eerste keer is dat hij Port Charcot aandoet.

Even voor tien keren we met de zodiacs naar de Sea Spirit terug.

Cairn ter nagedachtenis aan Jean-Baptiste Charcot

Niet zonder een ommetje langs enkele ijsbergen te maken. Met hun grillige vormen en fraaie kleuren liggen ze in het Lemairekanaal te pronken.

Dan zetten we onze vaart door het Lemairekanaal noordwaarts verder. Dat Adrien de Gerlache deze doorsteek eertijds naar Charles Lemaire verneemde, deed internationaal wel wat wenkbrauwen fron-

sen. In een notendop licht historicus Jozef diens doopceel voor ons. Een minzame gentleman was het, gekend en gewaardeerd in de hoogste kringen. Althans in België.

Handen, voeten, neuzen, oren afhakken, dat hoorde er volgens Charles Lemaire nu eenmaal bij

---

Want in Congo was Lemaire precies het tegendeel – berucht en geducht voor zijn strafexpedities. Handen, voeten, neuzen, oren afhakken, dat hoorde er nu eenmaal bij als je

Brug van de Sea Spirit – Kapitein Oleg

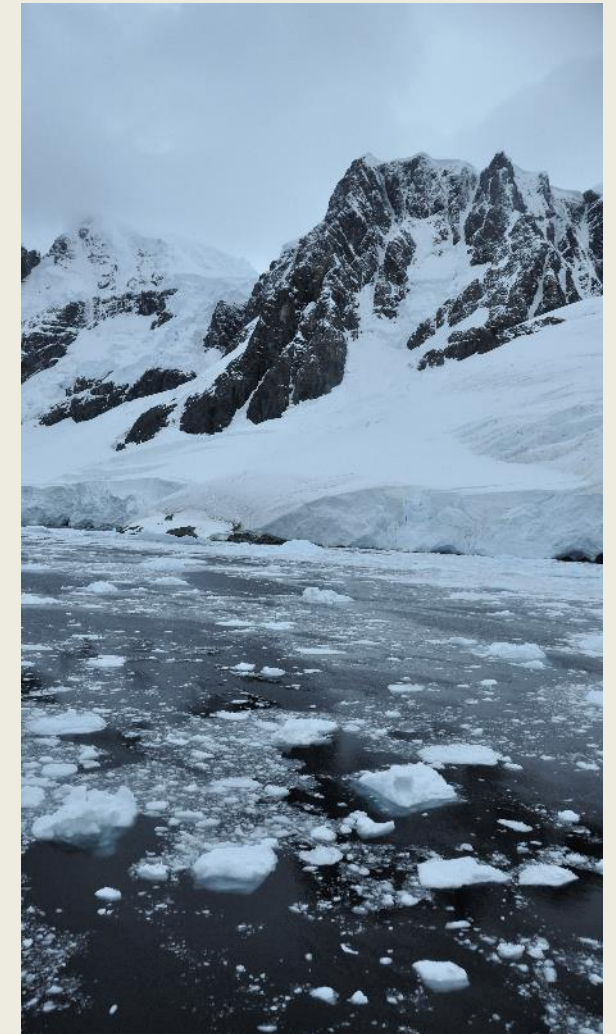

Lemairekanaal

met de rubberwinning goede resultaten wilde neerzetten. Onwillige Congolese stamhoofden executeren, dat deed hij hoogstpersoonlijk – in totaal moeten het er een dertigtal geweest zijn.

Met Leopold II leefde Adrien de Gerlache sowieso op gespannen voet. De autoritaire vorst wou de poolreiziger voor zijn kar spannen, maar die had daar geen oren naar. Het is dan ook geen toeval dat de Gerlache aan de Dancokust een baai naar Wilhelmina genoemd heeft, de toenmalige koningin van Nederland, terwijl het vergeefs zoeken is op Antarctica naar een aandenken aan haar Belgische ambtsgenoot.

[Top](#)

Maandag 29 januari | Paradise Bay – Wilhelminabaai – Enterprise Island

Pieken van vijftienhonderd meter en meer zitten in de greep van grijze wolken. Hun donkere flanken met sneeuwvlekken op de schouders liggen helder weerspiegeld op het rimpelloze zilveren wateroppervlak. Statige gletsjers zakken onstuitbaar maar eindeloos traag langs de hellingen de zee in en geven daar stukje bij beetje hun vracht prijs. Blauwige ijsbergen drijven voorbij, omgeven door witte ijsschotsen. Op een van die schollen heeft een handvol krabbeneters een rustig

plekje gevonden. [Paradise Bay](#) heet deze paradijselijke plek, een van de mooiste langs de Gerlachestraat. Zelfs de walvisjagers erkennen dat destijds toen ze deze baai haar idyllische naam gaven.

In de verte liggen de roodbruine gebouwen van het Argentijnse [Brown Station](#) als nietige kubusjes aan de voet van een van die gesluisde reuzen. Oorspronkelijk was die basis permanent bemand. Een hevige brand maakte daar op 12 april 1984 een abrupt

einde aan. Het hoofdgebouw ging groten-deels in de vlammen op.

Paradise Bay heet deze paradijselijke plek, een van de mooiste langs de Gerlachestraat

---

Een ongeluk was dat niet. De arts bleek er de hand in te hebben. Twee jaar dienst had hij erop zitten, toen bleek dat daar een onvrijwillig derde jaar bovenop kwam omdat er voor de geplande personeelsswissel geen

schip beschikbaar was. Dat deed bij hem de stoppen doorslaan – hij stak het zaakje in de fik. Zo paradijselijk vond hij de baai kennelijk ook weer niet.

Prompt schoten Amerikanen van [Palmer Base](#), hier vijftig kilometer vandaan, hun dakloze Argentijnse collega's te hulp. Achteraf dropten ze hen in [Ushuaia](#). In dat opzicht kreeg de brandstichter dus zijn zin. Hoe het zijn professionele carrière daarna vergaan is, vertelt de geschiedenis niet.

Paradise Bay – Krabbeneters op ijsschots

Brown Station

Paradise Bay

Paradise Bay

Paradise Bay – Krabbeneters

---

*Niets verstoort de rust. Tot plots bult-
ruggenalarm weerklinkt – spuitfontei-
nen aan stuurboord op twee uur*

Niets verstoort de rust aan boord van de Sea Spirit terwijl we onze vaart naar Wilhelmina-
baai voortzetten. Tot plots bultruggenalarm weerklinkt – spuitfonteinen aan stuurboord op twee uur. Gezwind ritsen we parka en fototoestel van de haak en rennen dek 4 op. Met zes zijn ze, voor de boeg van het schip draaien ze naarstig hun rondjes op zoek naar lekkers. Maar in de verte zijn er nog verscheidene waar te nemen. In totaal schat John hun aantal op minstens twintig.

Een uur lang observeren we het sierlijke ballet van de tientonners – 12 tot 16 meter lang, 25 tot 30 ton zwaar. Je raakt er niet op uitgekeken, hoe die ruggen zich net voor de duik krommen, de rugvinnen elegant het water in verdwijnen en de staartvinnen tevoorschijn komen. Watergordijnen druipen van de zwarte gekartelde randen af om uiteindelijk aan de onderkant het unieke patroon van witte en okergele vlekken bloot te geven dat elke bultrug kenmerkt. De wind jaagt wat korrelsneeuw over het dek, maar dat deert niet in het minst.

---

*Een uur lang observeren we het sier-
lijke ballet van de tientonners. Je
raakt er niet op uitgekeken*

Soms verschijnt even een reusachtige borstvin steil boven het water, alsof de sympathieke reus ons wil groeten. Kanjers van ledematen zijn dat, de langste uit het dierenrijk. Vaak groeien ze uit tot een derde van de lichaamslengte – vier tot vijf meter lang dus. Langs boven zijn ze zwart, hun onderkant vertoont een gelijkaardig patroon van witte en okergele vlekken als de staartvin.

Dat we nogal wat geluk hebben met het spotten van walvissen, geeft Jonathan grif toe. Maar het is meer dan toeval, wil hij even kwijt. Want er zit ook een stukje weloverwogen strategie achter.

Die bestaat erin vlakke waterpartijen met zo weinig mogelijk golfslag op te zoeken. Kwestie van een zo groot mogelijke zichtbaarheid te hebben. Doorheen dat gebied ga je dan over grote afstanden cruisen. Indertijd deden walvisjagers het op precies dezelfde manier.

Enterprise Island – Guvernøren

Zij het met andere bedoelingen dan de onze.

Het loopt al tegen vijven als we in de buurt van [Foyen Harbor](#) voor anker gaan. Drijvende walvisfabrieken zochten hier indertijd graag beschutting in het kalme water tussen [Nansen Island](#) en [Enterprise Island](#). Zo ook de Svend Foyn in het seizoen 1921-1922. Het eiland hield er zijn naam aan over.

Met de zodiacs zetten we koers naar het grillig gevormde Enterprise Island. Het bulkt er van de zeevogels, in het bijzonder keizeraalscholvers. Aan land gaan op de steile, rotsige kust is de bedoeling niet. Onze zodiac vormt een prima drijvende tribune als het op observeren aankomt.

Toch zijn het niet de vogels die meteen onze aandacht vatten. Het is de mysterieuze, roestbruine voorstevens die half verzonken boven het zeewater uitsteekt. Een moderne,

Keizeraalscholvers

Houten sloep (1915)

Zuidpoolstern

onbemande zeilboot ligt er veilig tegen aan-
geschurkt. Als tijdelijk onderkomen is deze
beschutte plek blijkbaar nog steeds in trek.

---

*Op Antarctica fabrieken bouwen om
walviskadavers te verwerken, dat
was schier onmogelijk gebleken. Ge-
lukkig maar, denk je dan*

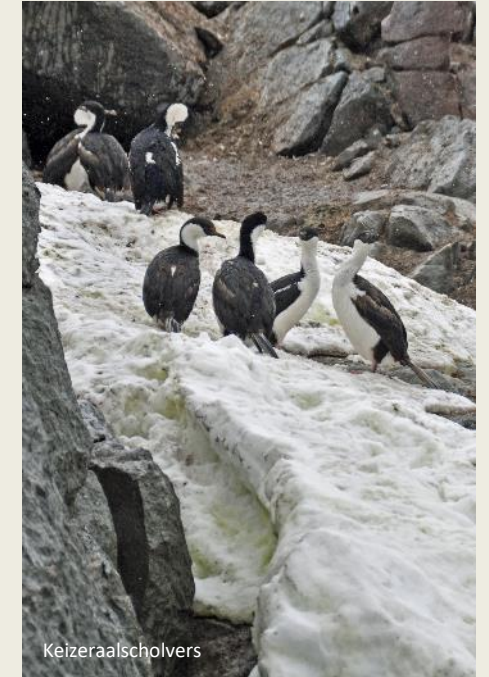
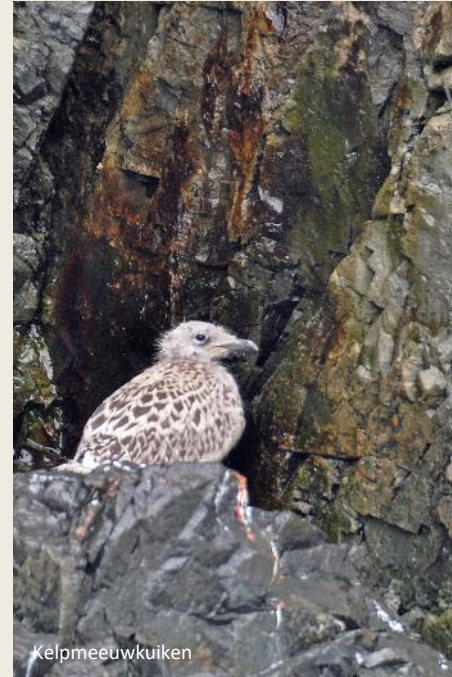
In het begin van de twintigste eeuw was deze
Noorse Guvernøren één van de grootste fa-
brieksschepen van zijn tijd. De walvisjacht
had zich toen al naar het zuiden verplaatst,
want in de noordelijke poolwateren waren
walvissen door overbejaging zo goed als ver-
dwenen.

Op Antarctica fabrieken bou-
wen om walviskadavers te
verwerken, dat was schier
onmogelijk gebleken. Geluk-
kig maar, denk je dan. Dus
was men op het bouwen van
heuse fabrieksschepen over-
geschakeld. Enorme masto-
donten waren dat, zoals de
132 m lange Guvernøren met
85 man aan boord – ander-
halve keer zo lang als onze
Sea Spirit. Een complete wal-
vis aan boord trekken en van
zijn blubber ontdoen was er
routine. In zijn tanks kon de

Guvernøren tot honderddui-
zend liter walvisolie vervoer-
ren.

Tot aan de tweede wereld-
oorlog voeren er eenentwin-
tig zulke fabrieksschepen in
de Antarctische wateren –
Noorse, Russische, Britse, Ne-
derlandse. De wereldoorlo-
gen deden de vraag naar wal-
visolie zelfs nog toenemen,
want daar werd glycerol uit
gewonnen en dat kwam bij de
vervaardiging van nitroglyce-
rine van pas.

Samen waren deze drijvende fabrieken goed voor gemiddeld vijftigduizend walvisvangsten. Per jaar, nota bene. Pas in 1985 werd in het gebied van het Antarctisch Verdrag een totaalverbod op de walvisvangst ingesteld.

Van al die drijvende fabrieken was de Guvernøren één van de meest geavanceerde. Begin 1915 konden ze op een geslaagd seizoen terugkijken. De tanks met walvisolie waren voor driekwart gevuld. De thuisvaart kon ingezet worden. Dat verdiende een feestje.

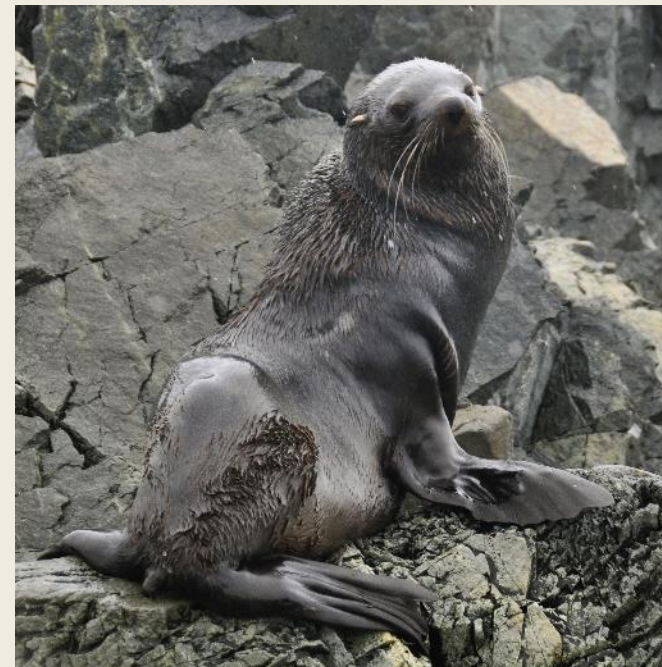

Dronken mannen, brandende kaarsen, tonnen olie – daar moesten wel sores van komen

---

Dronken mannen, brandende kaarsen, tonnen olie – daar moesten wel sores van komen. Het voorspelbare gebeurde. Op 27 januari vatte het schip vuur in volle zee. In een snelle reflex liet de kapitein het schip in deze inham stranden. De volledige bemanning kon zich op Enterprise Island in veiligheid brengen, zonder zelfs maar het spreekwoordelijke schrammetje op te lopen. Daar werden ze door een andere walvisvaarder opgepikt.

Nog steeds herinneren de wrakken van twee houten sloepen ons aan die dramatische gebeurtenissen. Op het schip zelf – of wat daar van rest – hebben zuidpoolsterns en kelpmeeuwen het tegenwoordig voor het zeggen.

Sneeuwvlokjes dwarrelen zachtjes op het water neer. Betoverend witte ijsbergen drijven op wolkjes van azuurblauw water in de grauwe zee. Waar de gletsjers in zee uitmonden, ontstaan ijswanden met een verrukkelijk kleurenspeel van diepblauwe spleten en spelonken.

Op de rotsige kust laat zich een handvol Antarctische pelsrobben opmerken. Ze hebben ons al langer in de gaten, maar onze strapatsen laten hun grotendeels onverschillig.

Voor een kelpmeeuwkuiken is dat minder evident, ook al respecteren we een normale afstand. Een beetje bangelijk zit het eenzaam op het nest in een spleet tussen

de rotsen, wachtend tot zijn ouders voedsel en geborgenheid brengen. Zijn verenkleed heeft meer weg van de gevlekte huid van een giraffe dan van het vlekkeloos witte kostuum van een volwassen kelpmeeuw. Die vreemde snoeshanen mochten wel eens ophoepelen, lijkt het kuiken te denken. En dat doen we dan ook. Want aan de overkant van Bancroft Bay zijn bultruggen gesignaleerd.

Alwéér bultruggen. Geeuw. Neen hoor, op ons enthousiasme staat geen maat. Want met je zodiac tussen de bultruggen dobberen, het blijft een belevenis. Daar wegen waarnemingen van op een dek vijf meter boven het water niet tegenop.

Een behoorlijk eind varen is het over het woelige water vooraleer we het dartele vier-tal naderen. In de verte doen nog enkele duo's zich gelden. Een halfuurtje volgen we

hun doen en laten, tot we even na zes door de sneeuw naar het schip terugkeren.

Die vreemde snoeshanen mochten wel eens ophoepelen, lijkt het kuiken te denken. En dat doen we dan ook

---

Onze laatste belevenis voor de kusten van het Antarctische vasteland was dat. De Sea Spirit licht meteen het anker en stevent

Zodiac keert terug

noordwaarts in de richting van de [Zuidelijke Shetlandeilanden](#). Met wat meer deining dan we de voorbije dagen gewoon waren geworden, zullen we in de loop van de nacht de [Gerlachestraat](#) oversteken.

Als er iemand over de bouw van het Belgische [Prinses Elisabethstation](#) in Antarctica kan meespreken, dan is het Philippe wel. Want hij was erbij, als leider van de transportploeg. Geboeid luisteren we in de lounge

naar zijn verhaal terwijl buiten de schemering intreedt.

Drijvende kracht achter het project was Alain Hubert. Al in 2002 zette hij zijn schouders onder het project. Want de [Koning Boudewijn-basis](#) uit 1957 was aan vervanging toe. In 1967 was ze officieel gesloten en sedertdien roemloos in het ijs weggezakt.

Ze maakten het zich niet gemakkelijk, de ontwerpers die het nieuwe project uittekenden. De basis zou katabatische winden tot 200 km/u moeten weerstaan, ze zou op rotsgrond verankerd worden – niet op het ijs zoals haar voorganger – en ze zou volledig op wind- en zonne-energie draaien. Kortom, het zou de eerste zero-emissiebasis op Antarctica worden.

In 2004 trok Alain Hubert er een eerste keer op uit, op zoek naar een geschikte locatie.

Die vond hij in [Dronning Maud Land](#), de Antarctische sector waar Noorwegen aanspraak op maakt. Meer bepaald aan de voet van de [Sør Rondanebergen](#), waar de nunatak van Utsteinen – een granieten richel die een tiental meter boven het ijsveld uitsteekt – voor voldoende stabiliteit en wat windschaduw zorgt. En de plek lag niet eens ver van de Fabiolabergen vandaan – Fabiola in de buurt, dat geeft altijd rustige vastheid.

Een futuristisch uitziende constructie werd het, tot in de puntjes doordacht. In het hart van het concentrisch opgetrokken hoofdgebouw bevindt zich de technische kern met temperatuurgevoelige en kwetsbare installaties. Daarrond liggen de actieve ruimtes zoals het laboratorium, de keuken, de badkamer en de wasplaats. De buitenrand wordt door de woon- en slaapkamers gevormd. Enkel tijdens de poolzomer is het station bemand, maar de kern blijft heel het jaar door via een

satellietverbinding met België zelfstandig functioneren.

Op 6 november 2007 kon het Russische cargoschip Ivan Papanin de haven van [Antwerpen](#) verlaten met het materiaal van de nieuwe basis aan boord. De ploeg daarentegen vloog met een Iljoesjin van [Kaapstad](#) naar het Russische [Novolazarevskaya Station](#) – Novo voor de vrienden. Acht uur lang aan boord van een Spartaans uitgeruste Iljoesjin met een oorverdovend lawaai, herinnert Philippe zich.

En dan moest het grote werk nog beginnen. Evident was het allerm minst om op de vijftwintig meter hoge kust van Antarctica een geschikte locatie te vinden om het zware materiaal te ontladen. Vervolgens ging het 220 km landinwaarts naar de plek waar het onderzoeksstation zou verrijzen.

Zelfs met de beruchte *whiteout* kregen ze onderweg af te rekenen, een weersconditie waarbij zonlicht door ijskristallen in de lucht zodanig gereduceerd en verstrooid wordt, dat elke visuele referentie verdwijnt. Onafheden in het terrein, hindernissen, hellingen, de verre horizon – je ziet ze gewoonweg niet meer. Je oriënteren is quasi onmogelijk geworden. Voor een

man in z'n eentje zonder hulpmiddelen kan dat fataal zijn. Voor Philippe en zijn ploeg was er gelukkig de gps.

Kortom, het Prinses Elisabethstation zou de eerste zero-emissiebasis op Antarctica worden

---

In maart 2008 was de klus in een eerste fase geklaard. Het hoofdgebouw was wind- en waterdicht, klaar om zijn eerste poolwinter

te doorstaan. De afwerking zou tijdens het seizoen 2008-2009 volgen. Van dan af was de basis operationeel.

Wat ons morgen te wachten staat, zal allicht minder opzienbarend zijn. Een laatste keer zullen we voet aan land zetten, eerst op Telefon Bay, een inham van [Deception Island](#), dan op Hannah Point, een landtong van [Livingston Island](#). Tussendoor staat een *Polar Plunge* gepland, een duik in het ijskoude zee-water – iedereen welkom, behalve watjes.

Al is het nog niet zeker dat we op Hannah Point zullen kunnen landen. Zoveel dieren zitten daar, dat het wel eens een probleem zou kunnen zijn om er een plekje te vinden om aan wal te gaan. Een luxeprobleem dus.

[Top](#)

Jaak Palmans
© 2018

Lees het vervolg in (5/5)

[*Ambassadeurs van het witte continent*](#)

